

روزه حقیقی مستوجب طهارت روح

<"xml encoding="UTF-8?">

اشاره

ماه مبارک رمضان موسم ضیافت الهی و بهار قرآن برای سالکان کوی حق و حقیقت اولین ماه از سال معنوی محسوب می شود؛ ماهی که شب ها و روزهای ارزشمند آن بهترین دقایق و ساعات، فریضة روزه در آن، ضامن طهارت روح و جسم، خواب انسان صائم در آن، عبادت و سحرهای آن، بی نظیر ترین اوقات برای خلوت با خدای سبحان است. تمام ویژگی های ممتاز ماه الهی به برکت نزول قرآن کریم در آن محقق می گردد و پیوند ناگسستنی مؤمنین با قرآن، اصلی ثابت و راهکاری همیشگی در مسیر عبودیت محسوب می شود. تزئین بندگان خدا در این ماه به وسیله «روزه» صورت می گیرد تا خوی فرشتگی در آنان تقویت شود. مطلب پیش رو پژوهشی است در فضایل ماه مبارک رمضان، چگونگی انس با قرآن در ماه میهمانی خدا و کیفیت بهره برداری حداکثری از فضیلت روزه.

ماه مبارک رمضان، آغاز سال سالکان کوی حق

ماه مبارک رمضان فرا رسید، اولین ماه از دوازده ماه که هم رأسِ سنه است و هم قُرّة شُهور. سالکان کوی حق سالشان از ماه مبارک رمضان شروع و به شعبان ختم می شود، زیرا در این ماه مقدّرات علوم و معارف از یک سو و ارزاق و لوازم رزقی از سوی دیگر نازل می شوند؛ از این رو ماه مبارک رمضان، هم در ادعیه، هم در روایات، رأسِ السنه و قُرّة الشُّهور نام گرفته است.

نزول قرآن کریم از سنخ آویختن

در ماه مبارک رمضان مطالب فراوانی مطرح است که فقط به دو عنصر محوری آنها اشاره می شود. یکی در باره اصل ماه مبارک رمضان و دیگری درباره روزه گرفتن. چه شب و چه روز ماه مبارک رمضان خصوصیتی دارد که در ماه های دیگر نیست و آن در اثر نزول قرآن کریم است. این زمان به برکت آن مُتَزَمّن که نزول قرآن کریم است نسبت به اَزمَنه دیگر شرفی دارد که دیگر ماه ها آن شرف را ندارند. اینکه در دعاها می خوانیم: فَضَّلْتُهُ وَ شَرَّفْتُهُ وَ كَرَّمْتُهُ و مانند آن عَلَی الشُّهُور، (1) ناظر به همین نکته است.

و نزول قرآن کریم از سنخ آویختن قرآن است و نه انداختن آن. قرآن در ماه مبارک رمضان انداخته نشد، آن طوری که باران را نازل می کنند و به زمین می اندازند که به صورت تجافی است، بلکه قرآن را آویختند و این قرآن آویخته شده، یک طرفش به دست خدای سبحان است و طرف دیگرش به دست مؤمنان و قاریان و مفسران و عالمان قرآن اندیش! ماه مبارک رمضان، بهترین فرصت برای گرفتن این حبل متین و بالا رفتن از آن است. اگر کسی از افق طبیعت بالا رفت و از منظر فراطبیعی جهان را دید، نه بی راهه می رود، نه راه کسی را می بندد! نه تنها شیطان های او بسته اند، بلکه او شیطان های دیگران را هم می بندد. نه تنها در جهنم به روی او بسته است،

بلکه او توان آن را دارد که درهای جهنم دیگران را هم ببندد که کسی به دوزخ نرود! پس مهم ترین عنصر این ماه، اعتصام به قرآن کریم است. خواندن این کتاب، فراگیری این کتاب، پذیرش و باور معارف این کتاب و عمل به آن.

تعالی انسان در گرو اعتصام به حبل متین قرآن

و هر اندازه انسان در خدمت قرآن کریم باشد، باز راه دارد، چون یک سوی قرآن عربی مبین است که در سورة زخرف فرمود: **إِنَّا جَعَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ**؛ (2) و سوی دیگرش منزّه از عبری و عربی بودن، تازی و فارسی بودن و مانند آن است. فرمود: **وَإِنَّهُ فِي أُمِّ الْكِتَابِ لَدَيْنَا لَعَلَى حَكِيمٍ**. (3) این قرآن در آغازش علی حکیم است، در انجامش عربی مبین. اگر کسی این عربی مبین را اعتصام کرد و فهمید و باور کرد و عمل نمود، کم کم براساس **إِقرء وَ اِزُقْ** (4) همین طناب را می گیرد، بالا می رود تا به نوبه خود به آن علی حکیم بار یابد. از علوم الهی طرفی ببندد و از حکمت الهی بهره ببرد و بشود **يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ وَ مَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا**. (5)

«روزه»، وسیله الهی شدن مجاری ادراکی و تحریکی انسان

و اما روزه یک عبادت تمرینی است تا مجاری ادراکی و تحریکی را از گزند نفس از درون و ابلیس از بیرون منزّه کند. این مجاری ادراکی و تحریکی می توانند مظهر ظهور علم خدای سبحان در بخش معرفت، و اراده و قدرت خدا در بخش عمل باشند و کار خدا چه در بخش علم، چه در بخش عمل، حق محض است. او **يَقُولُ الْحَقُّ**، (6) **الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ**. (7) از خدای سبحان که خیر محض است جز نکویی ناید! علم خدا بخواهد در مجاری ادراکی کسی ظهور کند، آن مجرا باید طیب و طاهر باشد. اگر قدرت و اراده ذات اقدس إله بخواهد در مجاری اقتدار و اراده کسی تجلّی کند، آن کانال باید طیب و طاهر باشد. اگر کسی از نظر مجاری علمی و عملی طیب و طاهر بود، توان آن را دارد که به قُرب فرائض و قُرب نوافل بار یابد. این حدیث قدسی را که علماء شیعه و محدثان سنی نقل کرده اند، ناظر به همین بخش است که ذات اقدس إله فرمود: **بندگان من به من نزدیک می شوند به وسیله نوافل تا محبوب من بشوند**.

اینکه در زیارت امین الله می خوانیم: **مُحِبِّهِ لِيَصْفَوْهُ أُولِيَّائِكَ وَ مَحْبُوبَهُ فِي أَرْضِكَ وَ سَمَائِكَ**، (8) این طلّیه است. بعد از اینکه محبوب ارض و سماء شدیم، محبوب خالق ارض و سماء هم می شویم و اگر محبوب او شدیم، معلوم می شود که مجاری ادراکی ما، یعنی بخش اندیشه ما طیب و طاهر است. آنگاه معرفت خدا در بخش اندیشه ما تجلی دارد. ما خوب می فهمیم، به واقع می رسیم، خطا نمی کنیم یا خطای ما بسیار محدود خواهد بود.

و همچنین است در بخش عزم و تصمیم و انگیزه که طیب و طاهر خواهیم شد. اراده خدا در مجاری ادراکی ما جلوه می کند، بد کسی را نمی خواهیم، بداندیش نیستیم، بی راهه نمی رویم، راه کسی را هم نمی بندیم. اینکه در حدیث قُرب نوافل (9) آمده است: **كُنْتُ سَمْعَهُ الَّذِي يَسْمَعُ بِهِ وَ بَصَرَهُ الَّذِي يَبْصُرُ بِهِ**؛ ناظر به مجاری ادراکی اوست. اینکه فرمود: **وَ كُنْتُ يَدَهُ الَّذِي يَبْطِشُ بِهَا وَ رِجْلَهُ الَّتِي يَمْشِي بِهَا**؛ ناظر به مجاری تحریکی اوست. کاری را که انسان انجام می دهد، در حقیقت خدای سبحان به وسیله مجاری او انجام می دهد. اگر در سورة مبارکه انفال آمده است: **وَ مَا رَمَيْتْ إِذَا رَمَيْتَ**، (10) این مخصوص نبی نیست. نبوت یک امر اختصاصی است. با درس و بحث و تجربه و تمرین حاصل نمی شود: **آن ذلک فضل الله یؤتیه مَنْ یشاء** (11) و **آن الله أعلم حیث یجعل رسالتہ**

(12) است و مانند آن.

اما مسئله ولایت الی یوم القیامه مطرح است؛ لذا خاتمیت رسول گرامی (ص) با مهدویت هیچ منافاتی ندارد. آن مسئله ولایت است که همچنان مستقر است، این نبوت تشریعی است که برای همیشه منقطع شده است و هرگز کسی بعد از وجود مبارک رسول گرامی (ص) به مقام نبوت و رسالت تشریعی بار نمی یابد.

طهارت روح انسان از طریق روزه

به هر تقدیر این که خدای سبحان فرمود: من اندیشه و انگیزه انسان سالک صالح را تأمین می کنم، بهترین راهش روزه گرفتن است و ماه مبارک رمضان، ماه تمرین این کار است. به ما گفتند: وقتی روزه می گیری، چشم و گوش و قلب و اندیشه و انگیزه ات هم روزه بگیرد. از وجود مبارک امام صادق و از ائمه دیگر (ع) رسیده است که سعی کنید راه های علمی و عملی تان را تطهیر کنید تا همان طور که خدا فرشتگان را تأمین می کند، شما را هم که مؤمن سالک صالحید، تأمین نماید.

تأمین روح فرشته خویی انسان به برکت روزه

این مطلب در کتب های اهل معرفت و فقیهان بزرگوار ما هست. بزرگوارانی چون صاحب جواهر و نیز مرحوم سید طباطبایی (رضوان الله علیهما) در عروه این نکته را بیان کرده اند که در فضیلت روزه گرفتن همین بس که انسان شبیه فرشته می شود:

تو فرشته شوی آر جهد کنی از پی آنک
برگ توت است به تدریج کنندش اطلس

اگر یک برگ توت به وسیله معلّمی به نام کرم ابریشم، حریر و پرنیان می شود، چرا انسان روزه دار در سایه تعلیم و تربیت انبیاء و اولیای الهی فرشته نشود؟ این فرشته شدن ناظر به این است که وجود مبارک امام صادق و ائمه دیگر (علیهم الصّلاه و علیهم السّلام) فرمودند: سعی کنید غذایتان و فکرتان حلال باشد و بدانید که خدای سبحان مسیر زندگی تان را از راه صحیح و بهتر تأمین می کند. چه دولتمردان، چه آحاد امت، هر شهروندی اگر در ماه مبارک رمضان بین خود و خدای خود را اصلاح کند، بین او و جامعه اصلاح خواهد شد! این وعده تخلف ناپذیر الهی است.

(گرسنگی)، تنها بهره مندی انسان غیرمتخلق از روزه

مبادا همان طور که در جریان حج وارد شده است که مَا أَقَلَّ الْحَجَّيْجَ وَ أَكْثَرَ الصَّجَّيْجِ، (13) درباره صوم ماه مبارک رمضان هم وارد شده باشد، مَا أَقَلَّ الصَّائِمَ وَ أَكْثَرَ الْجَائِعِ! در بعضی از روایات ما «صَوَّام» و «جَوَّاع» آمده است. یعنی در بسیاری از موارد روزه گیرنده ها کمند، ولی گرسنه ها زیادند! یعنی کسانی که خدای ناکرده با مال حرام

کنار سفره افطار یا سحری می نشینند، یا در حال روزه داشتن خدای ناکرده چشم و گوش و دستشان پاک نیست، خدمتی نمی کنند و درصدد حل گره ای از جامعه نیستند؛ اینها گرسنه هایی هستند که بهره شان از روزه کم است. نظیر آن بیانی که در بارة حج وارد شده است: مَا أَقَلَّ الْحَجَّيجَ وَ أَكْثَرَ الصَّجَّيجَ، درباره روزه هم وارد شده است: مَا أَقَلَّ الصُّوَامَ وَ أَكْثَرَ الْجَوَّاعَ! (14) چه بسا که گرسنه ها و تشنه ها زیادند، اما روزه دارها کمند.

آویختن به طناب مستحکم الهی به واسطه معراج نماز و روزه

غرض آن است که در ماه مبارک رمضان، هم می شود در اثر اعتصام به قرآن کریم مجاری اندیشه و انگیزه را تطهیر کرد و به خدای سبحان سپرد و هم به وسیله روزه می توان این مجاری را تطهیر کرد و اصولاً خدای سبحان خانه را طیب و طاهر می طلبد. به ابراهیم و اسماعیل (ع) هم فرمود: طَهِّرَا بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْعَاكِفِينَ. (15) این کعبه دل و این حریم دل عَرْشُ الرَّحْمَنِ (16) است و اینجا را هم به ما دستور می دهد که دل را از آلودگی ها و غَضارت ها تطهیر کنید تا فرشتگان رحمت نازل بشوند، که الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ. (17)

تنزل فرشته ها هم نظیر تنزل قرآن از سنخ آویختن است، نه انداختن! فرشته آویخته می شود، یعنی درجاتی دارد که مرحله نازله اش با بدن ما تماس دارد، مراحل وُسطائیش با دل تماس دارد، مراحل عالیّه اش هم که در عرش رحمان است، بنابراین انسان می تواند با این معراج نماز و روزه، همواره با این طناب های آویخته شده، نه انداخته شده در تماس باشد؛ هم مفسر و هم محدث و فقیه خوبی باشد؛ هم روایات و آیات را خوب بفهمد و هم باور و عمل نماید تا إِنْ شَاءَ اللَّهُ خود فرشته ای باشد صاحب نور که: وَ جَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ. (18)

امیدواریم ذات اقدس إله توفیق به همگان مرحمت کند که هم از فیض و فوز حبل متین، یعنی قرآن مستحکم بهره کافی ببریم، هم از روزه ماه مبارک رمضان آن منافع فرعی روزه را که رسیدن به اوضاع دیگران است، از یاد ببریم!

پی نوشت ها :

- 1- مفاتیح الجنان، دعای روزهای ماه مبارک رمضان.
- 2- سورة زخرف، آیه 3.
- 3- سورة زخرف، آیه 4.
- 4- بحار الأنوار، جلد 8، صفحه 133.
- 5- سورة بقره، آیه 269.
- 6- سورة احزاب، آیه 4.
- 7- سورة هود، آیه 17.
- 8- مفاتیح الجنان، زیارت امین الله.
- 9- بحار الأنوار، جلد 67، صفحه 22، باب 43، حدیث 21.

- 10- سورة انفال، آية. 17
- 11- سورة جمعه، آية. 4
- 12- سورة انعام، آية. 124
- 13- بحار الأنوار، جلد 46، صفحة. 261
- 14- وسائل الشيعه، جلد 10، صفحة 166 و بحارالأنوار، جلد 93، صفحة. 293
- 15- سورة بقره، آية. 125
- 16- اشاره به: بحارالأنوار، جلد 55، صفحة. 39
- 17- سورة احقاف، آية. 13
- 18- سورة انعام، آية 122.